

UPPTECKNINGAR OM 1800-TALSFISKE PÅ SKAFTÖ

av Evald Johansson

1800-talsfiske på Skaftö

Uppteckningar om 1800-talsfiske på Skaftö

av Evald Johansson

Vintern 1941 föreslog mig dåvarande amanuensen Olof Hasslöf vid Göteborgs historiska museum att jag skulle söka upp äldre personer på Skaftö som kunde tänkas ha något att berätta om fiske i äldre tid. Jag fann uppgiften intressant och beslöt mig för att göra ett försök med hjälp av en frågelista som Hasslöf sände mig till ledning vid utfrågningen.

De personer jag besökte och utfrågade var:

Lars Kollberg på Östersidan (f. 1845),
Hilmer Olsson i Stockevik (f. 1854),
Nils Gustafsson i Fossa (f. 1853),
Anders Antonsson i Rågårdsvik (f. 1873),
Abraham Henriksson i Grundsund (f. 1870), och
Lars Carlsson i Grundsund (f. 1876).

I samband med dessa intervjuer skrev jag också ned vad jag tidigare hört min far, Johan Andersson (f. 1853 i Röra sn, Orust, död 1933 i Långedalen, Skaftö) berätta om fiske.

Mina 30 år gamla uppteckningar har jag i det följande delat upp i tre avsnitt, hemmafiske, storfiske och sillfisket 1877—98, även om de intervjuades upplysningar inte alltid låtit sig helt inpassa i ettdera av dessa tre fisken.

I anslutning till sillfisket meddelar jag dessutom några uppgifter om sillhanteringen och i ett sista avsnitt en märklig tilldragelse i början av 1800-talet som går under namnet ”Boneskalla”.

Hemmafiske

Nils Gustafsson:

Jag är född på Fossa, som var något större än en åttondels hemman,

där man födde tre hästar och åtta kor. Vi bruka fiska med garn och vi hade sex till åtta skäddegarn, ibland tio. Vi hade båten liggande ute vid Jons holme, i närheten av Jonsborg, och fick ibland så mycke fisk att vi måste köra med häst efter garn och fisk. I kvällningen for vi ut för att sätta, och tidigt på morgonen gick vi ut för att dra. Då vi var komna hem och hade sprittat garnen, så fick vi arbeta på gården.

Vi fick både skädda och torsk men mest torsk. En del av fisken åt vi färsk och en del saltades ner, men vi gav allt bort en del fisk också. Vi hade en del koljebackor också, men vi tyckte det var så besvärligt med ägning, så vi slutade med dem.

En gång fick vi en marso i garnet borta vid Syfingeskären. Hon hade fastnat i stjärten i garnet och då hon inte kunde få luft, så blev hon kvävd. Hon var bra fet och vi fick mycken god tran utå henne och hunden fick köttet.

Vi var i lag med Samuel Jakobsson i Näreby och fiskade en tid. Han hade en fjärdedels gård att sköta. Han hade upp till tjugo garn ibland och han var svår att fiska. Han ville att vi skulle sätta och dra på söndagen också, men det brydde vi oss inte om. Han sade att man fick sån god tur på måndagen om man fiska på söndagen, men då sa far, att det inte var någon nytta till, om man inte fick någonting på hela veckan efteråt.

Olle i St. Backa (Tors-Olle) fiska också, fast han hade en stor gård att sköta, men det var mest i det sista stora sillfisket, då han hade sillvad, den han fiska mycket sill med.

Vi brukade också ljustra ål ute på Skallhavet då ålen gick upp i bergen, men då han gick på brötbotten så tog vi honom med ålegirr. Vi brukade gå tidigt på morgonen då det blev ljust och då var han lätt att ta men vi ljustra aldrig vid lyse. Om vintern då det var is var han också god att ta, för då var han isblind.

Ute vid Jonsholme och vid Asperna finns det många grundvalar efter hus liksom efter salterier. De gamla trodde att sillfisket tog slut därför att folk vanvårda med sillen. Ibland kasta de sillen i sjön och fördärvade bottnen så att varken fisk eller sill kunde leva där.

De som bodde nere i Viga (Rågårdsvik) stod sig alltid gott, för de sparade alltid något, som de hade om det blev dåligt med fisket. Men i Stockevik var det alltid fattigt och dåligt, för de låg bara hemma med

lite småfiske. Där var inte en enda målad stuga, utan bara små gråa hytter. Så de som bodde i Stockevik var nog allt riktiga strandsittare.

Torsdagen höll vi alltid för att vara otur med, men söndag skulle vara bra att fiska på, för då skulle man ha tur på måndagen. Den bästa fiskevinden var när det blåste landvind, särskilt när det blåste östanvind, och var det en stor ”utspigga” så visste vi, att det var storm och högt vattenstånd nere på England.

Då man hörde gasten, blev det alltid styggt väder, sådant det hade varit när de drunknat. Jag hörde gasten en gång då jag skulle fara ut med hästarna en kväll till ”hamna”. Det var tre som hade drunknat utanför Islandsbergshuvud. Så fort jag stanna upp, så var det tyst, men då jag rörde på mig, så börja det ropa igen, och man kunde allt se på luften också hurudant väder det skulle bli.

Borta i Ellösefjord vid Syfingeskären och vid Ågersholme var det ett bra ”fiskestö” och likadant ute vid Stäit ute på Jonsborg. Men det var sällan vi kunde komma till, för där fiskade jonsborgarna själva.

Då vi skulle gå ut och fiska och mötte Marta i Viga, så kunde vi lika gärna gå hem igen, för då fick vi ingenting. Men kunde vi bara gå en omväg då vi fick se henne, så var det inte så farligt. Om katten gick upp i tråget då man ägnt backorna och lagt dem, så sa far, att nu kunde vi lika gärna ägna om dem igen. Inte heller led far att vi talade om prästen då vi var ute i båten; då sa han ”Usch, ti stilla mä dej”. Och inte fick vi tala högt, för då skrämde vi bort fisken.

Jag tog aldrig rönn till tollepinnar, i stället tog jag hassel, för rönn var inte bra att ha i båten.

Hörgarn (lingarn) till skäddegarn var alltid gävare än bomullsgarn och hårdörj var alltid bättre än andra, men det skulle vara från en häst och inte från en märr, då håret inte var så starkt efter en märr.

Lars Kollberg:

Sjöfart var huvudnäringen på Fiskebäckskil och på Östersidan. Men sen vi hade lagt upp på hösten, så brukade vi att fiska hummer och med koljebackor. I min barndom brukade de att fiska skarpsill på höstarna och den salta de ner till ”brissling”.

Jag var också med och tog ostron in i Gullmarn och upp vid Bassholmen. En gång kom Jakob på Bassholmen och sa till oss, att hade han

haft en bössa med sig, så skulle han ha skjutit ner oss. Och vi visste till slut inte vart vi skulle fara hän för att få tag på ostron, för bönderna kom och jagade oss överallt.

Då vi tog ostron, så hade vi en "vattenkikert" att titta i, och så hade vi en lång stång med en tång på och så tog vi upp dem en och en i sänder. Vi fick 7 och 8 kronor för "trät", och ett "trä" var något mer än en 1/4 tunna.

Fisken som vi fiska såldes i Lysekil och ibland i Uddevalla. Bonden i Wägeröd brukade fiska med garn uppe i Bassholme ränna och bönderna i Evensås och Skaftö vid Källvik. De fiska också med "homlevad" efter småfisk, och en sådan vad var de bara ett par om. Den var så lätt, så de behövde inget spel för att dra den iland, utan de kunde dra in för hand.

De som bodde nere på stranden, de brukade de kalla för strandsittare. De fick betala tomtskatt till bönderna som ägde stranden, och jag fick betala två kronor för en liten stuga. och det var det vanliga i äldre tider.

Jag har allt hört att det var fiskare som hade drängar, men det var då inte vanligt här i trakten.

Då det var östanvind, så var det allt tjänligt till att fiska, men det var tungt att ro hem i motvinden. Och då de träckte (drog) upp i Nordväst, då kunde vi vara säker på att det skulle bli sunnanvind och storm. Och då vattnet flödde (steg) så visste vi atte det stod nordväststorm i sjön.

Fisken gick alltid bäst till på stenbotten och på sandbankar. Och uppe i bukter bruka alltid fisken gå bra till, särskilt uppe i Kilebukten har alltid makrillen gått bra till på somrarna och höstarna.

Vi ville inte gärna möta käringar och sådana som vi var leda åt, då vi skulle ut på fiske. Vi kallade dem för "missitter". "Där kommer en missitte", sa vi.

Det var allt de som trodde, att det fanns de som kunde ta turen ifrån dem och det igenom missunnsamhet. "Han ska då ha't", sa de.

"Fredan har sitt vär för sej skäl", sa de alltid, men vi tyckte inte att det var värre på fredagen än på de andra dagarna.

Då det gasta så blev det alltid styggt väder. Det var ingen fågel som de hörde, utan det var sådana som hade drunknat och drivit iland och

som de hade rösat ute på holmarna och i vikarna. Det var några karlar som hade funnit en död man, och den drog de upp i båten och lade över tofterna. Då de sen rodde förbi en holme där de hade rösat ner döda så började det att gasta så fasligt från holmen. Och då reste sig den döde i båten och ropade tillbaka till dem på holmen.

Då koleran gick 1834 hade två hushåll farit över till Kilen ifrån Lysekil. När de skulle resa tillbaka så fick de inte gå i land där, utan de måste fara ut till Brandskären och lägga sig om kvällen, och ingen ville lägga sig ytterst. Rätt som det var så börja det att kasta stenar upp på holmen, för där var många rösade. Och vid den holmen fick de ligga kvar i fjorton dagar innan de fick lov att komma i land i Lysekil.

Lars Carlsson:

På en karta av 1755 över utmarkerna i Löndal och Backa m. fl. gårdar, finns det tre fiskelägen utsatta: Värbo, Bovik och Grundsund. På Värbo finns det 9 hus markerade och fiskeläget försvann mellan 1755 och 1790 då Värbosundet blev så uppgrundat att inga båtar flöt in där. Husen togs ner och flyttades till Grundsund eller Bovik och på 1790-talet utlades marken till ett torp, där rotebåtsmannen för Löndal, Backa och Fiskebäck hade sitt hus och ladugård. Det var ett dåligt torp, det sämsta på Skaftö. Grundsund låg på västra sidan vid Limkjäl i Hagen som låg nere vid stranden. Det förmodas att det har varit en "kjäle" (kittel) där, vari lim kokats på lubb i gammal tid.

De som bodde på dessa platser var alla strandsittare som levde av fiske. De betalade "tomtleja" till Kuratorerna (Hvitfeldtska stipendie-inrättningen) med 2: 56 kr. per år, och då fick de också ha plats för sjöbod. Änkor slapp undan med halv avgift. Då Grundsund fick kyrka 1799 benämndes hela samhället för Grundsund och ingen nämner Bovik mera som fiskeläge, men namnet finns alltfort kvar som ortnamn.

I Grundsund idkades såväl storfiske som hemmafiske. Fiskardrängar förekom ej här, men däremot på Gullholmen. "Svanane" kallades några gullholmare som tjänade sig rika på fisket med sina drängar. Dessa voro inifrån landet, Orust och Bokenäset m. fl. platser, och de hade lön samt något hundre backor dessutom.

Isak Larsson, kallad Svane-schack, köpte sig gård på Ängö och han var ganska rik. Men också grundsundsbor hade gårdar eller gårds-

lotter uppe på Skaftö där de kunde föda 1—2 kor och på vintern hade de korna i sina ladugårdar i Grundsund.

Isak i Skutvik ville inte gå till sjöss på torsdag som han ansåg vara en dålig dag. Hans käring sa att ”han ser stygg ud på lufta”. Då sa Isak: ”Morra syge dä kan allt bli bra, men morras syge kärring ä dåli hele dan”. Ordstävet är också känt från Orust.

Nordost vind är bäst för fiske och sydost sämst, för då är strömmen gaarn (galen). Abraham Hansson sa: ”Då han mörknar opp i Hårsäcka, blir de dålit vär”. Starkt ”norlyse” är dåligt märke, liksom nordväst ”uppträck”.

Då de hade ”Houane” i Gäven var ett gott ”mej” och där var det gott om torsk och kolja. Likaså då de hade ”Hatteberga” i Islandsbergs huvud. (”Houane” = de höga bergen inne i landet. Hattebergen är ”grunnar” väst om Bonden.) I Smeja var det gott om fisk.

Jakob Olssons Selma hade god tur med sig, och den som mötte henne när han gick ut på fiske hade god fiskelycka.

Isak Larsson köpte upp hummer i Grundsund. En gång kom han till Karl Tobiasson. Då sade Isak: ”I dag köber jä ingen hommer, för jä har mött säln å jä hadde ham i bouen”. Det var dålig tur att möta sälen och ha honom i bogen på båten men att se sälen akter om tvärs var god tur.

Då man var på fiske fick man akta sig för att nämna prästen, för då var fiskelyckan slut. Och när det gastade i ”Hårsäcka” blev det dåligt väder. Gasten hördes också borta vid Öa. (Öa = Islandsberg).

Johan Andersson:

På 1860—70-talet tjänade jag som dräng hos Anders Andersson i Svineviken, och denne hade tillsammans med de andra bönderna i gården en vad den de låg ute med om nätterna och drog efter skarpsill. Då fick drängen vara med för husbondens räkning, men någon löneförbättring kom inte ifråga. Sillen saltades ner till brissling.

Sedan vårarbetet i slutet av maj var undangjort, brukade bonden tillsammans med drängen, samt någon torpare eller backstugusittare företa en fiskresa ut till Gåsöskären och fiska torsk. Man redde sig ut med kokkärl, salt samt något att salta i. På fiskeplatsen brukade man inte lägga sig för draggen, utan en man satte sig vid årorna och ”and-

öva", medan de andra satte sig vid dörjerna. Vid middagstid roddes iland vid en holme där fisken rensades, potatis och lever eller "liver-huvud" kokades och åts, sammanlunda om kvällen. För natten brukade man tälta i båten, eller om det såg ut att bli kallt gick man upp på en holme och sökte sig en plats under en "häller" där det först eldades och sedan elden brunnit ner sopade man rent och lade sig med endast focken över sig.

Detta fiske upprepades inte, så vitt jag minns, förrän nästa år igen.

Ett dylikt fiskelag från Orust, som legat på fiske ute vid "Hermelant", hade på kvällen sökt sig in i en vik på utsidan av ön, enär vädret var lugnt. Här byggde man sig en "tångstöva" samt lade sig att sova. Rätt som det var började tången att ryka runt åt alla håll. "No blir här styggt vär", sa karlarna och skyndade sig i båten, samt rodde inåt för att komma i lä. Och stormen kom så hastigt över dem, så det var med knapp nöd de förmådde bärga sig.

Av talesätt vid fiske användes aldrig mer än ett. När man fick ett kraftigt napp, sa man: Håller du så håller jä, sa Höörn. (Höörn = han som bodde i eller vid Hålan).

Hilmer Olsson:

Här i Stockevik fiska vi sill om höstarna då jag var ung. Vi fiska med vad och det var efter småsill, för storsillen var inte här då. Vi gjorde ingen skillnad på lottsill och skarpsill, utan hon såldes till agn. Då kom här en hel hop pojkar från Grundsund och passade på då vi "lände" och de kalla vi för "sillkongarne". Det var femton-sextonåringar som var med i koljebackelag, men de hade varken backa eller var med och satte backor, utan de bara skulle skaffa agn till laget och för detta hade de en lott med. De brukade vara en tio-femton stycken som kom på en gång. En gång de var nere på Östersidan så hoppade de allesams ner i båten på en gång så att botten gick ur och höll på att ha dränkt en man som de kallade för "Krybarn", då han inte kunde gå utan bara kröp på händer och knän. Och så ljög de då de kom hem och sade att de betalat mer för sillen än de hade, bara för att de skulle kunna köpa sig bullar och skorpor utav en som hade sådant att sälja.

Vi bruka allt att fiska med koljebacka också och några skäddegarn med, och dem satte de ibland under isen då det var isvinter. Då högg

de hål på isen och stack ner en lång käpp till ett annat hål och där stod en som tog emot, för det fick vara två till att sätta. Och så fick de hugga ett hål till längre bort och på det viset fick de hålla på tills de hade fått satt backan eller garnet.

Ibland ljustra vi torsk i mörkret. Då satte vi en stång ut i näsan på båten, och i den var det ett brandjärn med eldbränder på, och så hade vi ljuster som smeden hade gjort med tio taggar på. Och när fisken kom upp i vattnet så var det att hugga honom. Men så blev det förbjudet och då fick vi sluta. Fisken som vi fick byta bort till bönderna mot potatis och bönor, för bönderna här uppigenom fiskade inte med annat än dörj någon gång ibland, förrän det sista sillfisket, då så gott som alla bönderna häromkring hade del i vad och då var här tre vadar: "De gamla", "Tärnarna" och "Ulvarna". Men nu finns här inte något annat än ett par små makrillvadar.

Jag vet aldrig att det var farligt att fiska på fredagen, men jag har hört att det var de som gärna ville fiska på långfredagen, men jag vet inte varför. Ute vid "Löken" bruka det alltid vara gott om fisk, och det är det allt ännu, för där är stenbrotten och trångt emellan land så där går fisken bra till.

"Anna i Lia" var stygg att träffa då man skulle gå att fiska och hon visste själv om det. Träffade vi henne så kunde vi lika gärna gå hem igen för då fick vi inget. Karl Dalborg skulle gå ut för att fiska med dörj och så mötte han Anna. "Jä far ud i alla fall", tänkte han, men det första han kom ut fick han ett napp så dörja sprang av, och det var en ny hårdörj. Då rodde han i land, och den förste han mötte var Karl Andreasson. "Å du miste dörja", sa han. "Ja", sa Karl Dalborg, "men hörre ved du de?" – "Jo, jä så atte du träffa Anna", sa Karl Andreasson.

Jag och Helga, min dotter, skulle fara bort till Flatholmen efter torr tång som jag hade plockat upp där, och det var på sommaren och gott väder. Då vi kom in till Stockeviks huvud, så mötte vi Anna som kom roende, men vi for ändå. Vi hade just fått tången i säckarna och börja ro hem, så blev det sådant väder och storm så vi kom oss upp till Buholmen och fick fast. Så fick jag ta säckarna upp på holmen och fick tömma ur tången och fick bädda oss ner i tången och stanna över natten. Hemma trodde de att vi hade dränkt oss då vi inte kom hem.

Men nästa morgon var det vackert väder igen och då tog vi våra säckar och for hem. Så Anna kunde nog.

Då vi fiskar med dörj eller sätter garn eller backor eller vad, så gör vi det på höger sida, styrbord, och ingen ville gärna sitta i babord och fiska för den kallar vi för ”garne sia”.

Olof Pettersson brukade sticka ner katten i fiskekorgen, innan han for ut för att fiska, men vad det skulle nytta till vet jag inte. Men jag vet att det inte var roligt att komma hem och inte ha fått något som en kunde ge katten. Det fanns de som trodde att det var farligt att ha prästen i båten, men jag har då inte märkt, att det har gjort något.

Då vi låg och fiska sill på 1880- och 1890-talet, så brukade det alltid att vara ett fasligt ropande och svärjande, liksom fylla många gånger. Jag kommer ihåg en gång då brusen var så full och galen, så han ramlade rätt ur båten och ner i vaden.

Då de hörde gasten, så brukade det alltid bli styggt väder. Och gastarna på Åse kyrkogård var det många som hörde. Min hustru och en till hörde dem en gång, hur fasligt de ropade. Och det brukade alltid bli sådant väder som det hade varit när de drunknade.

En sommar då jag var ung, så seglade jag med Jemi Mattson från Kilen (Fiskebäckskil) med en skonare som hette Johan August. Då var det en morgon emot vaktbyte, och då fick vi se något som vi tyckte var ett stort fat. Det var alldeles stillt så vi talade på att då de andra kommer ut så tar vi ut båten i sjön och ror efter fatet, för vi trodde att där skulle vara vin eller brännvin på det. Då kom Jemi Mattson ut och vi sa till honom vad vi sett. Då tog han kikaren och titta och så sa han att alla man skulle upp att reva. Det tog en bra stund innan det var gjort och det var nätt och jämt vi hann förrän det kom så fasligt i vädret, så frågan var att vi skulle klarat oss. Det var en båt med några döda som han såg i kikarn.

Storfiske

Anders Antonsson:

Fisket var det som Vigborna hade mest att livnära sig av. En del brukade fiska året runt och en del seglade om sommaren och fiskade om vintern med garn och koljebackor. De hade en fiskebåt som hette ”Sjöfogeln” som de låg ute med på storbackefiske. De börja tidigt på våren

och jag kommer ihåg, att i slutet på 1870-talet fick de såga honom ut genom isen på Ellösefjord. Och på 1880-talet minns jag, att där kom in en hop med vinterfiskebåtar ifrån Mollösund och Stocken och där bortifrån som hade fått gå i land i en faslig storm. De kom in till iskanten här på Ellösfjord med en hel mängd långa ombord. Dessa här vinterfiskebåtarna var mindre än de vanliga sjöbåtarna, och de låg nere vid Skagen och fiska.

På Grötholmen, Ballin, Knibarn, Keholmen och på Jonsholme är gott om lämningar efter hus som har stått där förr och tegelsten efter brandmurarna.

Ryssjefisket har kommit från Norrland, och den förste som gjorde ryssjor var jag. Jag gjorde dem av sillgarn som vi hade haft till att fiska fetsill med här på Ellösfjord, och det var på 1890-talet. Det var fint garn i dem, och de var fiskegäva, och jag gjorde flera ryssjor till folk här.

Fredagen höll vi för att vara en dålig dag, men söndagen var det allt en viss tur med. Om man ville fiska då, så var man säker på att få fisk. Jag vet att då vi låg på dörjet på Doggern, att vi inte hade fått någonting på hela veckan, men ville vi dörja på söndagen, så fick vi makrill.

Det är inte bra om det är alldeles ”blege” då man ska fiska, utan det är alltid bäst om det är lite grann vind och rörelse i vattnet. Vid långvarig östanvind drar sig fisken ut ifrån land. Om det var mycken ”bränning” på luften på morgonen, så kunde vi gott spå vädret efter den. Då sade de: ”No har han fläsk i panna”. Om bränninga var låg vid horisonten, så var det sämst. Gick bränninga bra högt upp på luften och det vitna över henne, så blev det inte så styggt väder, men var hon låg och det mörknade över henne, så var vi säkra på storm och styggt.

Det var många ställen där det var gott om fisk förr, men det var allt olika på olika tider på året, så det var allt mycket till att känna sig för. Och käringar och katter ville vi inte möta, då vi skulle gå på fiske. Jag vet en käring som jag alltid gick på ett annat håll för så att jag skulle slippa att möta henne då jag kom med garnen och skulle gå på fiske.

Min hustru Fina sa att Lena Bergström hade god fiskelycka. Det kvittade vad redskap hon använde, så fick hon alltid fisk. Så en dag sa en

käring till henne: ”Om du så satte i stora brunn, så fick du väl fisk?” Men efter den dagen, så var det slut med Lenas fiskelycka. Men det var god tur med att drömma om Lena. Då vi låg ute på Nordsjön och fiska och det var någon som hade drömt om Lena, så sa han: ”No kan vi slå ud reva, för jä har drömt om Lena i natt”. Och det slog inte fel, utan det blev gott väder då.

De gamla tyckte aldrig om, om någon gick över fiskeredskapen, och de tyckte inte om ifall katten kom ilag med garnen. Inte var det heller bra om de släpade fånglinan i vattnet efter sig då de rodde. Om vi fick se någon gjorde det, så ropade vi till dem: ”Har I skitt på fangelina?”

En gång när jag var ung och bodde på Jonsborg, skulle jag sejla sent en kväll. Här var mörkt som i en säck men jag skulle fara ändå. När jag kom ut igenom holmarna, så visste jag inte var jag befann mig. Plötsligt fick jag höra gasten ropa, och det var från en av närmaste holmarna. Då fick jag se var jag var och seglade till Jonsborg men det ropade så fasligt. De har sagt att det var en fågel, men det tror jag inte.

Abraham Henriksson:

De backor som vi här i Grundsund har använt, så långt jag kan minnas, har varit koljebackor, storebackor, hälleflundrebackor, skrejbackor och rockebackor. Koljebackor kom till användning hemmavid och ute på bankarna efter agn, och skrejbackan fiskade vi med på bergen om höstarna efter skrejtorsk, som de påstod kom nerifrån Bältena.

Rockebackan har ”inga flå” på känserna för krokarna ska ligga nere på botten där rockan går. På en länk går sextio till sextiofem hundre. Vi brukade att ha ”donkoppar” istället för ”môtta”. Det var en ända som vi lade under storebackan då vi hade dragit och så halade vi ihop dem med ”donknoppen” och lyfte dem ur skebåten.

Ett hundre eller en ”klove” är samma sak. På hundre storebacka går det 55 krokar, men på ett hundre koljebacka går det 100 krokar. På storebackan sitter krokarna 3 famn isär.

”Splittar” eller ”klovar” är samma sak. I splitta stacks krokarna in, och då vi hade splittat upp ett hundre, så gjorde vi fast backastroppen som satt fast i splitta efter den siste kroken. På backtråget lade vi upp

backan då den var ägnd (agnad). "Agnelaget" hade vi bredvid oss med känsor på då vi ägnde och om det var någon känsa som var sprungen av eller någon krok som skulle rätas, så hade vi det till hands.

"Kläppen" var det en grov krok på som vi högg tag i den stora fisken med då vi skulle ha den ur vattnet. Men till att taga koljan hade vi en "hägger". Det var en kort stake med fyra krokar som satt runt om.

Backerullen satte vi fast i sidan på båten och drog backan över, och svansen var den ändan på länken som vi satte först. Där vi slutade att sätta hade vi en tunna, men oftast var det inte annat än ett "väle" (vakare).

Ett koljebackelag var det i regel tre man i och av dem var det en som ägde båten. De andra två hade sina backor som var deras egna, och alla hade lika lotter och samma del i förtjänsten, men båten hade en kvarts lott. Den som ägde båten var ju anförare men annars var det ingen skillnad i göromålen.

På hösten och vintern fiskade vi hemmavid med koljebacka, inomskärs vid styggt väder, men då vi kunde "brogge" oss, så låg vi ute en mil från land utanför "Boon" (Bonden). Vi hade öppna båtar med två master och stagsegel. En stor mast stod i mitten på båten och längre fram en liten mast. Då vi skulle sätta backorna, så brukade vi segla, men då vi skulle dra, så lade vi ner den stora masten och rodde.

Var och en fick klara och ägna sina backor för sig, och det fick hustrur och barn göra. Jag minns då jag var en liten pojk och var med "sillkongarne" in till Stockevik och Kilen för att köpa sill till agn.

Fisken såldes på platsen till uppköpare, mera sällan byttade vi bort till bönderna. Priset var ungefär fyra—sju daler för tjoget av kolja. Och sen jag blev fiskuppköpare så vet jag, att jag köpte kolja för en krona pundet (8,5 kg).

Det hände också ibland när det var isvinter, att vi körde fisken in till Uddevalla och då kunde vi ha upp till 300 kg. på lasset. En gång gick jag till fots ifrån Grundsund till Uddevalla och tillbaka igen, för då vi hade sålt fisken och kom ut i Herrestad på hemvägen, så stannade hästen och ville inte gå längre, för han var i "sta". Och då var det för mig att gå hem.

Så långt som jag hört tillbaka i tiden, har de legat på storfiske här i Grundsund och det fortsätter de med alltfort. Men det är ju skillnad

på båtar förr och nn. De lände alltid borta på Grötö, och där syns ännu ställen där de drog upp sina båtar, i Lervik och i Döingevik. Där fick de ha mycket folk till hjälp, men det var inte alla sjöbåtelag som vi ville hjälpa. En del var snåla och hade inget vidare att bjuda på och dom gick vi inte gärna med, men de som hade spel och dans efteråt ville vi gärna hjälpa.

På eftervintern, många gånger då isen låg, tog vi ut sjöbåten. Då klara varje båtlag sig själv. Vi hade båten på "slaget" på en s. k. släp som vi hade smörjat in med tran, så lätta vi med en "skymmar" och sen gick han av själv med fart i sjön. Vi tog alltid upp sjöbåten med aktern före, för annars kunde han haka upp sig, då vi skulle ha honom i sjön igen. Det var ofta vi fick såga dem igenom isen bort till Grundsund då det var isvinter. När vi hade tagit in barlasten, så reste vi upp masterna med en kran.

Då sjöbåten var utrustad och backorna tagna ombord, så tog vi ombord kojkläder och proviant. Kaffe, gryn och ärter hade vi gemensamt, men socker, bröd och potatis hade varje man för sig. Brödet hade vi i brödkista och där ville det allt gärna bli mögligt och dåligt. Och förresten var det dåligt med provianten. Alla hade kojer framme i "snada" och där var inte rart att ligga.

Så gick vi då ut på första resan och det var sist i mars. Först gick vi in på Norge och köpte "skäl" till agn, och så gick vi ut på banken, V.S.V. från Egersund. Ibland tog vi upp "skäl" själva, men det tyckte inte norrmännen om.

Så gick vi först upp på grundare vatten, 30—40 famnar, och satte koljebackorna för att få agn till storebackorna, och sedan gick vi ner i kanten på banken, 80—90 famnar, och satte storebackan efter långa. Tog agnfisken slut innan vi fick last, så var det till att gå upp på banken igen och sätta koljebackorna på nytt.

Fiskelaget bestod av tolv man: åtta "reare", fyra hundrekarlar eller tre hundrekarlar och en "slabbekär". "Reare" hade sex hundrebackor på man, "hundrekärane" hade också sex hundrebackor på man, men fisken efter tre hundre på dem var föll båten till. "Slabbekärane" hade ett hundre och ett hundre "mada". Det som fiskades på det hundret skulle vara till mat ombord, och därför kallades de backorna för "mada". "Slabbekärn" var en ung pojke som de tog med sig, för att han

skulle tjäna ett grand. ”Salmonskär” hade de inte här, men på Käringön och bortigenom hade de ”salmonskär”. Så var det någon i laget som hade en ”slabb” för någon gammal gubbe eller änka. Det var ett hundre backor, men den som hade ”slabben” fick sköta det hundret utom sina egna.

Då vi gick ut hemifrån, så satte vi två mans vakt, med tre timmar på varje vakt. Då hade vi en ”burka” eller ett dricksankare som fylldes med vatten. I botten fanns en tapp och när vakten skulle börja drogs tappen ur, och när tre timmar var gångna, var kärlet läns och ny vakt fick träda till. Det var ingen sjöbåt som hade sjökort eller logg eller lanterna eller instrument, utan bara lod och en vanlig lykta, en stor fyrkantig. Den första sjöbåten härifrån som fick signaler, lanternor, var ”Skjörna” som jag var med och det var 1878 som den fick detta. Vi segla efter förståndet och gamla märken och beräknade farten så gott vi kunde. Då en ny vakt tog vid, så brukade vi fråga hur långt vi hade seglat på ”styrn”, d. v. s. vakten, för vi hade ingen klocka, utan vi såg på solen då det var dag och vi kunde se.

När vi var komna ut på banken och hade fått agnfisk och fått ägnat storebackan, så satte vi den från sjöbåten i en länk. Men Käringöfiskare bruka att sätta den från ”skebåten” de hade två i två länkar.

Så ankrade vi sjöbåten och satte ett ”väle” på backorna till sjöbåten och vi hade ett par hundra famn ankartåg. Vi satte alltid backorna på kvällen och drog på morgonen, men käringöborna satte på morgonen och drog på kvällen. Så satte vi en mans vakt på 1 1/2 timma för var, och de andra gick till kojs. Den som gick vakt fick passa på linan och slacka och hala in, allteftersom sjöbåten svängde.

På morgonen drog vi. Då gick fyra man i skebåten och drog in en tredjedel utav länken, och så turade vi om tills hela länken var dragen. De som var ombord ”lade om” backorna. Ingen fisk saltades, all fisk fördes hem färsk. Rummet var delat i tre delar, med en binge i var sida och en gång i mitten. Längst fram i rummet och längst akter låg barlasten, kullersten, som vi hade plockat upp på stränderna hemmavid. Allteftersom vi fick last med fisk, så kastade vi ut barlasten i sjön, och då vi kom hem, så fick vi skaffa en ny barlast igen. Jag var med en gång, då vi kom hem skvättlastade efter elva dagars fiske.

En ”dank” var ett snöre med ”flå” och krok, och den slogs på var som helst på ett hundre.

Vi låg knappast längre ut än att vi kunde se land (Norge). Hade vi satt backan, så gick vi inte ifrån henne, om det blev aldrig så styggt väder, men det kunde allt hända att vi kunde gå in för storm.

”Reares” fisk märktes inte. ”Hundrekärarnes” fisk märktes med ett ”sne” i rompen, och ”slabbekärarnes” med ett ”klöv” i rompen. Fisken på en ”änkeslabb” fick ett sne och en klöv. Där kunde bli två sne och en klöv och tre sne och en klöv, alltefter antalet slabbar.

Då vi kom hem såldes all fisken till fiskhandlare efter ”våla” (10 st) och pengarna delades, så att den som hade en slabb med, fick pengar i stället för fisken, likaså också för ”slabbekärn”. Farkosten skulle ha 1/5 (ej slabbarna) utav hela förtjänsten och dessutom för hälften av ”hundrekärarnes” fisk. All ”skrapfisken” bytades när fiskelaget kom hem. Rockan bytte de bort mot tyger till ”rockekärar” som gick omkring och sålde tyger och hemvävnader. De var uppifrån ”Marbobygden” och det var fiskarekäringarna som fick rockan att ha att reda sig med. Hån (småhaj) var inte vidare omtyckt av fiskare, men den och lubben och ruttna agn av makrill som hade blivit över på sommaren, liksom ”boxer och kydd” (byxor och kött), brukade käringarna byta bort till bönderna mot mjölk och potatis.

Sedan första resan var gjord, så brukade man mera allmänt att göra två fiskresor till, till Norska banken. Då gick de först in på Norge och fick sig makrill till agn, och sen gick de ut att fiska torsk innan på banken. (Med ”innan på banken” menas ej bankens sluttning inåt land, utan sluttningen utåt djupet.) Fisket gick till på samma sätt som under den första resan, men nu fiskades inte efter agnfisk. Och på eftersommaren var det många som brukade att göra en resa till ”sydvästbukten”, väster om Holmen (Hanstholmen).

Det var allt skralt med maten under fiskeresorna. Kock fick så gott som alltid någon utav ”hundrekärarne” vara, för ”slabbekärn” var oftast för ung till att vara kock.

Bröd och sovel, om de hade något, hade ju var och en med sig, liksom potatis och salt fisk. När vi skulle koka potatis och fisk, hade var och en en kasse utav nät, och i den la vi potatis och fisk ihop. Så hade

var och en ett märke på sin kasse, och då det var kokat så tog var och en sin kasse och tömde i ett fat eller back och åt sedan. Därför sa norskarna att ”svensken äter ur notefiller”.

Fisk och lever åt vi ju så mycket vi ville, och det åt vi utav sams. Då vi hade kokat den färska fisken så tömde vi ut den i en stor träback. En och annan bruka att ta upp sin del på en tallrik, men de som inte var så fina på det, slog sig ner på däcket runt om backen och tog fiskebitarna med näven, och fiskebenen la de i backen i en hög, var och en för sig. Men det ville allt matlust till att kunna äta på det viset.

Lars Carlsson:

Fiske med storbacka har sedan gammalt varit det huvudsakliga. Sjöbåten var förhärskande under största delen av 1800-talet. Det var en farkost på 50—70 ton, riggad med två master, stormast och mesanmast. Den förde storsegel och mesan, fock och klyvare, stortoppsegel och mesantoppsegel. Då vädret var sådant att alla segel kunde föras utan revning, var det en god seglare, till och med bättre än de engelska kuttrarna. Då vädret blev sådant att seglen måste revas, gick den sämre i sjön, men den var styv och var att lita på.

Sjöbåtarna beställdes på båtvarven på Orust: Kungsviken, Svineviken, Söbben och andra. I regel var det åtta man som var ”reare” (redare). Den kostade cirka 3500 kr. vid varvet, vari ingick master och klyverbom. Fullt färdigriggad med segel och allt gick en sjöbåt till cirka 6500 kr. Till en början fanns inte ankarspel utan användes kaptandare på backen. Sedermera köptes gjutna ankarspel. Pengar till köp av sjöbåten anskaffades genom lån. Det fanns de som hade pengar att låna ut till en ränta av 6—7 procent.

På babord fanns 30 famnars ankarkätting, och på styrbord ankartross. Ankartrossen var 5 tums hamptross och köptes hos Pettersson på ”Baan” (repslagarbanan i Uddevalla). Trossen var 200 famnar lång och för den låg sjöbåten på fiskebanken.

Sjöbåtarna var under vintern upplagda på land. De hade sitt vinterläger företrädesvis på Grötö. Där kan man ännu se de för sten renplockade gatorna där båtarna drogs upp. Masterna togs ur vid en stor kran som fanns uppsatt på ”Bockepallen”, varefter sjöbåtarna bogserades över till Grötö. Med hjälp av kaptandare och fyrskurna taljor halades så

farkosten upp på land. Därvid tillgick så, att barlasten, som bestod av sten, plockades längst fram i rummet så att båten låg djupt med fören. På land fanns en släp av stockar, och under släpen ("släba") fanns grova rullar. Båten halades till land med aktern före, och "manades" upp på släpen med taljan, varefter båten lades ner på "slaget", och halades sedan med hjälp av kaptandaren upp på sin plats.

Två båtlag hjälptes åt med arbetet och sedan man fått upp sina båtar, avslutades arbetet för dagen. Så övergick man till mat och dryck. Potatis och långa åts först därefter risgrynsgröt. Följande dag restes båtarna på rätt köl och då, liksom föregående dag, var ungdomarna med om arbetet. Efter andra dagen samlades alla i båtlaget hos en i laget och nu vidtog det s. k. båtölet med mat som föregående dag, samt kaffehalvor och toddy, varefter dansen satte igång. I båtölet deltog också hustrur och barn till männen i båtlaget. Stället för båtölet växlade år från år mellan båtlagets medlemmar.

På eftervintern började utrustningen. Tidigast var båtarna tjärade i botten och ovan vattnet, men då patentfärg blev tillgänglig, användes den i stället. Sedan båtarna satts i sjön, dracks kaffehalvor; även småpojkar som var med fick en släng av sleven så att de blev fulla. Efter sjösättningen bogserades båten till den stora kranen och masterna sattes in, varefter riggningen företogs och barlasten togs in. Barlasten bestod av kullersten som plockades upp utefter stränderna. I rummet fanns två fiskebingar, en på var sida och emellan lades barlaststenen.

Proviant hade var man för sig. Brödet bestod av kavring och stora kakor, som var torkade hårt. Allt bröd förvarades i "brödbänken", och var man hade sin bänk för sig vid sin koj. Första resan företogs i mars till "Skåbonn", en bank V. t. N. Egersund. Först togs "skäl" vid Norge till agn. Norskarne tyckte inte mycket om detta, men frågade man så nekades ingen. Med "skälen" ägnades koljebackan och på ett eller två "sätt" fick man nog kolja för agn till storbackan för hela resan.

Första resan fiskades långa på 60 famnar och där kunde stå sill. Andra resan gick ut på "rockebanken" och den sista resan ut på "sydvästbokta".

Vid mitten av 1800-talet fanns det över 20-talet sjöbåtar i Grundsund, som inte höll på att få plats alla. 1888 hade de gått ned till 11 sjöbåtar. Då fanns också 6 större sillvadar i Grundsund. Sjöbåtarna hade

namn som Wampa, Sluger, Korpen och Smörhuset. 1900 hade de ersatts med 13 engelska kuttrar.

I Grundsund fanns också 7 fiskhandlare. Fiskarekäringarna hade mycket att göra med fisken, med att rensa och blöta för fiskhandlarna, men också med den egna fisken som skulle skötas om. Rockan hängdes ut på Grötö på stänger att torka och den sålde man till "rockkärar" från "marbygden" som gick runt och sålde tyger, men det var mest käringarne som hade rockan att reda sig med. Det var mycket fylla och elände och många krogar var det som drog ifrån fiskare vad de skulle haft till att föda hustrur och barn. Det var en fiskare som sade: "Å vi ba att de skulle blåsa, så vi skulle få väre inne å suba".

Sillfisket 1877–1898

Hilmer Olsson:

Då sillen omkr. 1880 gick in i fjordarna hade vi inget att ta henne med här i Stockevik. De små vadarna som vi hade var inget att kasta på storsill med. I Viga (Rågårdsvik) hade de rett sig sillgarn, som de satte på Ellösfjord, och de fick dem alldeles fulla med fetsill, men det var inget vidare pris på henne. För en last på 103 fot fick de bara 25: 75. De fiska med garn ifrån hösten till januari månad då hon kom tidigt på hösten och gick tidigt på vintern. Garnen var 20 famnar långa och de sattes på länk med 8–10 garn och med ankare.

De första som fick något vidare med sill var ett vadlag från Strömmen på Malön som hade en liten vad, och de fick sillen först vid "Svanhalsen" vid Jonsborg. Sedan dröjde det inte länge förrän de började skaffa sig stora sillvadar överallt.

Till att börja med så köpte de vadduken som de tjärade och slog ihop hemma, men de var så dåligt knutna att de "rackla upp" sig om man råkade riva sönder, då de inte var bundna med rätta knutar utan bara var gjorda med en halvtörn. Sedan köpte vi garn och band själva hemma, och det blev starkare duk.

I de stora sillvadarna var det i regel 9 "reare" och 3 halvlottkarlar. Var reare hade upp till 6 vadstycken per man. Storleken på maskorna var olika, 40–50 bol i bröstet och 28 bol på armarna. Till att börja med var maskorna grovare, men efter som fisket tog av och sillen blev mindre

så måste vi ha finare maskor. Vadsten tog vi ute vid Grundsund i ett berg med täljsten och dem såga vi isär och borra till sänken.

Vad-räckorna hade "De gamla" på Sönnerborgs pall, "Tärnarna" i Tälegårdsvik och "Ulvarna" i Munkvik, och båtarna drog vi upp i Sandvik.

Båtarna var tre i varje lag: vadbåten, som var störst, tågkågen och lännekågen. I vadbåten var sex man och tre i var av de andra. Då vi kände efter sillen, så kände vi i bägge av de små båtarna. Men var det på natten och mörk måne, så såg vi "elln" (marelden). Var det sill och vi sparka eller slog i båten, så blev det så vitt i vattnet som ett lagen (lakan).

Var det sill och vi skulle kasta, så kunde vi inte kasta längre ut än att tåget räckte i land. Men det kunde allt ibland hända, att vi kunde ha ute upp till 300 famnar tåg. Vi fick ge akt på hur strömmen satte vaden, ty om vi kastade henne med strömmen, så blev vaden för slack, och då blev det ingen reda med kastet. Sedan rodde vi i land och belade båtarna och började hala in. Var där sten att belägga i, så gjorde vi det, annars fick vi sätta fast med "pallklon" i en bergsspringa.

Efter som vi fick vaden i land, så flyttades båtarna ihop, så vi fick "kräppt" ihop armarna så mycket som möjligt, och då vi hade fått armarna in till land, så for vi ut i vaden med en av de små båtarna för att känna efter hur mycket sill som fanns, och de som var goda kännare kunde ge noga upp. Ibland kunde det hända, att vaden fastnade på stenar på botten då vi drog henne, och då fick vi fara ut och löfta upp i korken. Bar det så galet till att vi inte kunde lyfta henne över, så kanske vi kunde få "jyba", eller dra upp vaden i vadbåten, och det var ett besvärligt arbete, men det hände inte så ofta.

Silluppköpare var många och de höll sig alltid framme, där som var någonting att få, och när nu vaden var i land och vi något så när visste hur mycket vi hade, så började de ackordera. Då gick brusen ombord på jakterna och domdera och svor på, att så och så mycket ville vi ha för fot eller för last eller för hektoliter, när det måttet kom till. Och så fick han en sup här och en sup där, och till slut blev han kanske så full att han ramlade i vaden, vilket också hände.

Vi ville ju alltid helst handla med små jakter och var det några stora så fick de inte gärna sill om det fanns några små att tillgå.

När vi var överens om priset, skulle vi börja att lasta. Då hade vi en liten vad som vi kastade inne i den stora och så tog vi upp sillen med den. Allteftersom vi fick länsat den stora vaden, så drog vi henne upp i vadbåten och då var det alltid någon som plocka sill i garnet.

Silljakterna var inte så stora just, 30—50 hektoliter lasta de. Priset var olika, 30—150 kronor pr. last, men det kunde allt vara sämre också. Det var också en faslig skillnad på kast också. Vi hade ett sillestäng borta vid Malmön en gång, och där lasta vi 35 jakter, men den gången blev vi av med vaden också, för hon hade stått så länge i vattnet då, så hon var rutten då vi tog henne in.

Det var dåligt med mathållningen då vi låg med vaden. Det var många dagar då vi inte fick en tugga mat i oss, då vi hade bråttom. Annars hade vi några brödbitar med oss i en ”äska”, men det var ju inte mycket att ta till.

Då vi låg ute på längre håll, borta i Brofjorden eller i Åbyfjorden och inne i Gullmarn, så fick vi söka oss upp till någon gård att få natt-härbärge. Vi hade alltid ett bestämt ställe där vi höll till, då det ju aldrig var tal om några logementsjakter på den tiden. Om kvällen gick vi till logementet och då hade vi sill och fisk med oss. Först fick vi kaffe. Bröd och sovel hade vi med oss i ”äskan”. Då vi druckit kaffet, så satte vi oss kring ett stort bord och spelade knack. Vi spelade alltid om pengar, men det var bara några ören. och det gick nästan alltid så, att vi hade lika mycket då vi slutade som då vi började, så det var inte något att ångra på. Under tiden hade mor i huset kokat potatis och sill och så åt vi. Så breddes det ut långhalm på golvet och i den lade vi oss att sova. Vi betalade 50 öre pr man för natten och för det fick vi kaffe och potatis och husly, så det var ju inte så fasligt och vi hade aldrig ont för att få logi.

Mauritz Bengtsson har berättat om när han var med ett vadlag och låg i logement: ”Vi hade lagt oss å då roba Karl Dahlborg, brusen, i sömne: ’Vaa går’, å hele valaget börja å kasta halm. De kasta så de rög over hele rommet, inna de va rikti vakna”.

Vadbrusen ackorderade och sålde sillen och han hade hand om pengarna och förde också någon slags räkenskaper. Förtjänsten delades så, att vaden skulle ha hälften, redare tog hellott och halvlottmännen halv lott. Ibland hade vi sill att byta, och då la vi sillen i lotter och så

stod en "blaind" och sa vem som skulle ha den ena eller den andra lotten. Men ibland auktionera vi bort sill också, och då kunde ju vem som helst få köpa.

Då fisket på eftervintern var slut, så bruka vi ha en vadbal, och då höll vi på att supa och dansa för natten. De var fasliga till att supa och svärja då sillen gick till.

Skulle vadlagen bortigenom fjordarna, så for de allt gärna upp till Nolhamne i Lysekil och gick upp till Lorteodd för att få sig en halv. Där kunde vi få köpa enkla och dubbla brännvinshalvar och supar. En gång var 23 vadlag på Lorteodd och då var där ett fasligt väsen. De som hade en liter brännvin kunde gå upp till "Höna" och köpa kaffe, och så satt de där och drack.

(Två ordstäv efter Johan Andersson, född 1853 i Röra socken: "Opp pojkar, silla gnäggar i båsane". "Då snöret är torrt, så ä fadet tomt".)

Föregående uppteckning från samtal med Hilmer Olsson kan jag komplettera med följande:

Antalet sillvadar under sillfisket 1877—1898 var på Skaftö 19 st + 1 snörpvad som var hemmahörande i Grundsund. De fördelade sig på följande sätt: Fiskebäckskil 5, Östersidan 3, Grundsund 6 + en snörpvad, Backa, Näreby, Gunnesbo och Fossa 1, Islandsberg och Löndal 1, och Stockevik 3 st.

De första vadarna kom knappast i bruk förrän 1879, och den sista som köptes från Krämarevik i Dragsmark 1895 blev hemmahörande i Stockevik.

På Gåsö fanns 5 salterier, i Stockevik 1 samt i Grundsund 1. Dessutom saltades sill av åtskilliga personer fast de icke ägde salterier.

Ifråga om guanofabriker synes Källvikens (Saltkjälevik) fabrik och salteri ha tillkommit före 1888,[1]) medan Oxeviks fabrik uppförts något senare, i likhet med Bassholmens fabrik, samtliga i Dragsmarks socken. Bryggevikens guanofabrik, liksom Bohus fabrik på Skaftö tillkom under 1890-talet, den senare 1895. Utöver dessa fabriker fanns Gröneviks guanofabrik på Malö i Morlanda socken. Alla dessa fabriker raserades in

[1]) Fabriken började byggas vid midsommartiden 1882 och stod i det huvudsakligaste färdig hösten samma år, enligt en artikel av C. W. Collander i Bohuslänsk Fiskeritidskrift 1885, s. 323. Red:s anm.

på 1900-talet av brist på råvara, med undantag av Oxeviks fabrik som fortfarande står kvar oanvänd.

Många människor fick sin bärgning genom sillen, inte endast de som drog vad. Det fanns många sillförare, uppköpare, som hade större eller mindre jakter. Vadlagen tyckte inte om dessa sillförare men sillförarna hade det nog inte heller så lätt, då de kunde få ligga på törn i både två och tre dagar innan de fick lastat. Det var många, både män och kvinnor, som hade arbete i salterierna, där ”silltöserna” var i majoritet. Betalningen var skral, men man hade ju inte något annat att göra, och man led ingen brist på folk. Man var van vid att det skulle vara dåligt betalt och lång arbetstid, ofta nattetid, när det var bråttom med ”gälning” och saltning.

Då det var gott om sill sjönk priset. Räkenskaper från Bassholmens fabrik år 1895 visar, att sillen betalades ner till 13 öre hl., som fick delas mellan sillförare och vadlag.

”Boneskalla”

Det finns fortfarande gammalt folk som har hört talas om något som kallades för ”Boneskalla”. Ordet är märkligt och svårförklarligt. Förleden är ’bonde’ men slutleden ’skalla’ ger mig alltjämt huvudbry. Den händelse till vilken namnet är knuten har utförligast berättats för mig av skeppare Anders Johansson (f. 1876 på Ramholmen, Skaftö):

Bönder från Flatö, kanske också från Orust, skulle bege sig ut på makrillfiske i slutet av augusti något av åren närmast före 1814. Troligen hade de öppna, odäckade båtar med sex man i varje för att kunna sköta dörjerna och ta till vara fångsten. Det var gott väder när de lämnade land och de skulle fiska mellan Skagen och Norge. När de hade kommit ut på fiskevattnet, så blåste det upp en hård storm från öster, en bartolomeistorm. Fiskeflottan skingrades och flera båtar gick under. Tre båtar drev in till Norge där de blev fasttagna och kvarhållna under lång tid, medan några lyckades rida ut stormen och kommo hem. Då en tid hade gått, beslöt de hemmavarande att föranstalta om tacksägelse i kyrkan för dem man trodde vara omkomna. Men en dag bröt sig de i Norge kvarhållna båtarna ut och seglade hem.

Särtryck ur
Bohusläns Hembygdsförbund
Årsskrift 1971

BARNEVIK U-A 711020